

Kde domov můj?

Privlačnost in odbojnost Prage v nemškogovoreči praški književnosti

Lena Scheidig

Kde domov můj? je ime češke narodne himne Josefa Kajetána Tyla, napisane v času pomladi narodov, nacionalnega gibanja za neodvisnost Čehov. Himna opisuje brezdomovinskost, ki jo je pesnik občutil v sicer ljubljeni Češki. Ta dvoumni odnos je dobro razviden iz pesmi, ki jo je Rilke v svojem vencu Larenopfer posvetil Tylu:

Tudi ubogi Tyl je tam svoj spev

»Kde domov můj« napisal.

Zares: če ljubijo te muze,
življenje ti ne da veliko.

Sobico, ne premajhno za polet
duha; ne preveč veliko za počitek.

Stolico, skrinjo za pisalno mizo,
ležišče, rožni venec in še vrč.

On za tisoč Louisov ne bi stran
od Češke šel. Z vsakim svojim
vlaknom se je oklepa. »Raje tu sem,«
piše Tyl, »raje tu *kde domov můj*«.

Naslov bi lahko prevedli »Kjer je domovina« ali kot vprašanje: »Kje je domovina?« – prav takšen občutek brezdomovinskosti pa je na prelomu stoletja izkusilo nemško oziroma nemškogovoreče prebivalstvo v Pragi, ki je z leti izgubljalo položaj javno pripoznane etnične skupine.

Že od srednjega veka je na ozemlju nemškogovorečih kmečkih naselbin na Češkem obstajalo več različnih narečij. Med 9. in 14. stoletjem, pod vladavino rodbine Přemyslov, prve poznane vladarske rodbine na Češkem, so sobivale latinske, nemške in češke jezikovne kulture, nemščina pa se je naposled, v 17. in 18. stoletju, s pomočjo centralizacijskih ukrepov uveljavila tudi kot državni jezik Češke. Med pomladjo narodov, ki se je v teh krajih pričela okoli leta 1840, je češko prebivalstvo ponovno zahtevalo uvedbo jezikovno-politične enakosti. Z nacionalnim gibanjem je do konca devetnajstega stoletja Čehom uspelo uveljaviti tako jezikovne kot tudi identitetno-politične cilje, pri čemer so pridobili politično in družbeno premoč na Češkem. Posledično so govorci nemščine in tudi sam nemški jezik ob prelomu stoletja hitro izgubili svojo vlogo, socialni in življenjski položaj nemškogovorečega prebivalstva v Pragi pa se je poslabšal.

V tem obdobju nacionalnih sporov pa je iz vrst nemško govorečih praških intelektualcev in prebivalstva srednjega sloja

izšlo opazno veliko pisateljev. Nek praški dnevnik iz leta 1922 je Prago tako predstavil kot literarno zatočišče, nabito polno s književniki. Med njimi lahko najdemo Rainerja Mario Rilkeja, Franza Werfla, Maxa Broda, Johannesa Urzidila, Paula Leppina, Gustava Meyrinka, Egona Erwina Kische, v kasnejših generacijah pa tudi Lenko Reinerovo in predvsem legendarnega Franza Kafko. Krovni pojem »praške nemške literature« je postal za ta literarni tok vprašljiv oziroma zastarel – mnogi njegovi predstavniki namreč niso izvirali iz »nemških«, temveč iz mešanih družin – zato je primerneje govoriti o *praški nemšogovoreči literaturi*. Včasih se omenja tudi »Praški krog«, izraz, ki ga je skoval Max Brod.

Mnogi izmed teh književnikov pa so se v mestu počutili ohromeli, zato so ga postopoma zapuščali. To lahko deloma pojasnimo z osebnimi razlogi, k odločitvi za selitev iz Prage pa je pripomogla tudi politična situacija in njene posledice. *Ernst Weiß, avstrijsko-judovski pisatelj, tako pripoveduje po eni strani o poklicnih težavah pisatelja, po drugi strani pa omenja tudi družbeno-politične tegobe vsakdanjega življenja:*

»Tem materialnim razlogom, ki navsezadnje niso bili odločilni, pa moramo dodati še enega: brez znanja češkega jezika, ki se ga nisem bil več sposoben naučiti, sem se v Pragi zdel vse bolj podoben tujcu, prišeku. [...] Človek pa mora dihati. Tega ne more brez občutka, da ima pravice.«

Kot pravi Csáky Moritz, je v prvem desetletju 20. stoletja naposled sunkovito padla »pripadnost tako nemšogovoreči kot tudi judovski skupnosti«, iz katerih so izhajali številni izmed naštetih piscev, denimo Werfel, Brod in Kisch. Ta zgodovinski in politični razvoj je imel za identitetno vprašanje nemšogovoreče in judovske populacije odločilne posledice. Situacija in življenje v Pragi sta bili temu primerno težavni, mestoma lahko govorimo celo o krizi identitete. K temu moramo prišteti tudi razmeroma težke delovne pogoje nemških pisateljev. Zaradi kulturnopolitičnih sprememb so namreč usahnile možnosti za pisanje oziroma objavlanje. Franz Werfel takole opiše svoja občutja o rodnem mestu, ki ga je zapustil leta 1912 in se v Leipzigu zaposlil kot lektor pri neki založbi:

»Leta 1912, v svojem dvaindvajsetem letu, sem dokončno zapustil Prago. Odločitev je bila tedaj še napol nezaveden poskus odrešitve. Proti Pragi se je branil moj življenjski instinkt. Zdelo se mi je, da je to mesto za Nečeha brez dejanskosti, da mu je kakor sanje v budnosti, ki ne ponujajo nobenega doživetja, da je hromeči geto, ki ne

premore niti življenjskih znamenj geta, ali zamolčki svet, iz katerega ne more priti nobena ali pa kvečjemu lažna dejavnost. Prago je mogoče prenašati samo kot omamo in zadetost, kot fatamorgano življenja, in v tem je tudi razlog, zakaj ji toliko umetnikov ni pobegnilo. Nemški Pražan, ki se poslavlja, je hitro in radikalno ekspatriiran, pa vendar ljubi svojo domovino, ki se mu s svojim življenjem kaže kakor oddaljena utvara; ljubi jo z misteriozno ljubeznijo. Za zdravo raso s preprostimi močmi, ki trenutno vlada deželi, pomeni Praga življenje; glavno mesto, kulturo, kulminacijo – skrivnost mesta razume tisti brez domovine bolje, pa če je tu ali na tujem. Kajti prav nekdo z izgubljeno domovino, namreč Gustav Meyrink, se je dotaknil njenega najglobljega živca, njenega drugega obraza, v katerem se nejasno kaže njeno prastaro bistvo.«

(Franz Werfel, Prag als Literaturstadt)

Praga – pesnikova usoda med ljubeznijo in sovraštvom ter nemožnost pisanja

Kot pravi germanist Claudio Magris v svojem članku *Prag als Ozymoron*, pa je sočasno z občutkom vse večjega odpora vzbujala Praga tudi nepričakovano privlačnost – Praga je bila prag, na katerem je ljubezen prehajala v sovraštvu in privlačnost v odpor. Gustav Meyrink, avstrijski pisatelj in dramatik, je svojo usodo in osebni boj s Prago opisal takole:

»V Pragi sem bil sedemnajst let, prišel sem kot gimnazijec in leta 1903 odšel kot pisatelj, boln in reven. Ko sem leta 1916 zopet stopil na praško železniško postajo, sem nemudoma izkusil isto dušeče, nelagodno občutje, ki me je spreletelo vselej, kadar sem po daljšem času ponovno vdihnil praški zrak. Ne morem si pomagati, ampak Praga je zame mesto zločinske inteligence in njena atmosfera je atmosfera sovraštva. (...) Odkar sem jo zapustil, sem poleg dveh let na Dunaju vseskozi živel v Nemčiji, obiskal sem mnogo nemških mest – nekatera so imela prav tako lepe srednjeveške zgradbe kakor Praga in prav nič manj krvavo preteklost; vendar ni bilo nobeno prežeto s tako nepojmljivo nenavadnim vzdušjem. Ta mesta so – dezinficirana, po njih se sprehajamo kot po dolgočasnih muzejih.«

Še posebej Kafka ni skrival svojega ambivalentnega odnosa do rodne Prage, svojega nihanja med ljubeznijo in sovraštvom do tega mesta. V pogosto citiranem pismu prijatelju Oskarju Polaku napiše naslednje vrstice:

»Praga ne spusti človeka. Nobenega od naju. Tale mamica ima kremplje. Moraš se sprijazniti, če ne –. Morala bi ji zakuriti na dveh

straneh, na Vyšehradu in na Hradčanyih, pa bi lahko pobegnili.»

Vrh tega pa se je z leti slabšal tudi položaj judovskega prebivalstva v Pragi. Zaradi liberalnih reform Jožefa II. so se v 19. stoletju Judje sprva pospešeno emancipirali. Toda ta proces se je na začetku 20. stoletja hitro ustavil z antisemitsko instrumentalizacijo in prvimi zametki nacionalsocializma. Zato Kafka v dvajsetih letih toži svojemu zaupniku Maxu Brodu o »odnosu mladih Judov do svojega judovstva, skupaj z obupnim notranjem stanjem te generacije« ter v tem kontekstu prav tako o odnosu do nemškega jezika. Junija leta 1921 piše Brodu:

»Živijo med tremi nemožnostmi: med nemožnostjo, da bi ne pisali, nemožnostjo pisanja v nemščini in nemožnostjo, da bi pisali drugače, skoraj pa bi lahko dodali še četrto nemožnost: nemožnost pisanja.«

Kot pravi germanist Emanuel Fyrnta, prežema Kafkovo delo »občutek nepojmljivosti stvari«. V svoji knjigi *Franz Kafka lebte in Prag* spekulira o razmerju med tem občutkom in Kafkovim rodnim mestom, Prago zgodnjega dvajsetega stoletja. Koren tega odnosa najde Fyrnta v jeziku, praški nemščini. Nemščina, kot so jo govorili tam, je bila neka posebna jezikovna oblika, mešanica dialekta in sociolekta, v kateri je pustil opazne sledi tudi jezikovni stik z judovskim ter češkim prebivalstvom. Napeta jezikovnopolična situacija, združena s težnjo nemško govorečih prebivalcev, da se družijo samo med seboj, je pripeljala do tega, da je bila praška nemščina kot izoliran fenomen naposled prepuščena zgolj nemškemu srednjemu in višjemu sloju. Govorcev iz širših ljudskih slojev je bilo premalo, da bi se lahko praška nemščina spontano razvijala. »Zaradi pomanjkanja povezav z empiričnem življenjem je postala govorica revna, suha in abstraktna,« pravi Fyrnta.

K temu pa je treba dodati, da so si sami govorniki nemščine ustvarili podobo o domnevni čistosti svojega jezika, k čemur je nedvomno pripomoglo dejstvo, da je v Pragi do približno konca 19. stoletja nemška kultura veljala za merodajno. Tako so praško nemščino vse do zgodnjega 20. stoletja povezovali z idealno izgovorjavo. Dejansko pa najdemo v tej nemščini opazen vpliv avstrijsčine in celo češčine, kar je pripeljalo do tega, da zveni za »nemška« ušesa dokaj neobičajno in narečno. Tudi zadnja predstavica praško-nemške literature, Lenka Reinerová, je označila praško nemščino za nek »svojejavni način« nemškega jezika, za »ohlapnejšo«, »mehkejšo« in »nekoliko

površnejšo od nemške nemščine«, kot je pisateljica povedala v pogovoru z Norbertom Schreiberjem. Če si hotel slišati, kako je govoril Kafka, si moral prisluhniti tej leta 2008 umrli Pražanki, so govorili o njej.

V tem okolju je bil pogost lik tako imenovanega »praškega šmoka« (*Prager Schmock*), opurtunističnega, ukazovalnega, samopašnega in arogantnega človeka. Ostri pisec in novinar Egon Erwin Kisch takole opiše izvor tega pojma:

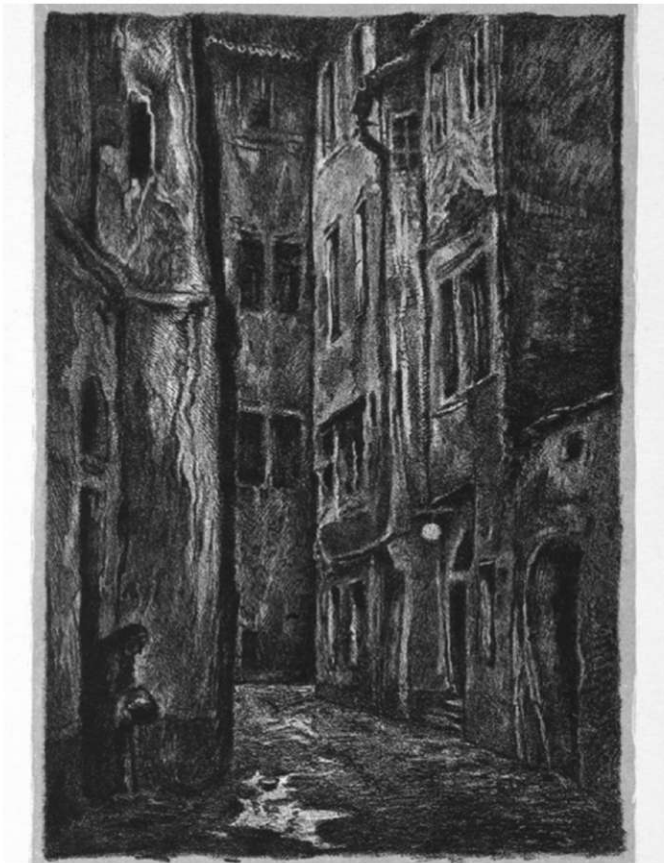
»Njegovo prvo omembo najdemo v neki anonimni knjigi. [...] Med razpravo o Pragi na 15. strani avtor zapiše: 'Tu pa sem srečal nekoga Ellesa, enega izmed dejavnih, vendar k fantazijam nagnjenih duhov, ki so bili v ducatih vzgojeni v getu, v tej sferi, ki je bila trikratno – zaradi religije, jezika in nravi – ločena od zunanjega sveta. Svojevrstnega čudaštva teh otrok geta se je prijel lokalni vzdevek 'Schmökerei'. Elles je bil eden izmed duhovitejših šmokov. S krstom se je odtujil od svoje ortodoksno judovske družine in začel iskati nadomestek zanjo med drugimi šmoki, ki jih ni nikoli primanjkovalo niti zunaj judovskega okrožja v Pragi.'«

Ta pojem dejansko izvira iz obscenega izraza v jidišu, označuje pa čudaštvo, ki po Kischu izhaja iz odrezanosti od zunanjega sveta, iz tako prostorsko kot tudi sociokulturno težavne situacije. Treba je torej poudariti, da je bilo za nemško in judovsko prebivalstvo življenje v Pragi daleč od preprostega. Kako se to izraža v stvaritvah pisateljev in pisateljic?

V interpretacijah del Franza Kafke se ta predstava absurdne in odrezane otoške eksistence, prežete s pasivnostjo in fatalizmom, izkaže pravzaprav za plodno. V germanistiki je Kafka stiliziran v skrivnostnega posebnega, za njegov usodni in misteriozni položaj so celo skovali novo besedo, *kafkovsko*. To razpoloženje, občuteno znotraj in v bližini Prage, naj bi bilo prisotno v vseh njegovih delih: kot pravi Johannes Urzidil v svojem delu *Da geht Kafka*, je bila »v času Kafkove najbolj intenzivne produkcije Praga kar najbolj tipična Praga in hkrati tudi kar najbolj značilno kafkovska«.

Toda z redkimi izjemami – v *Opisu nekega boja in Mestnem grbu* – ni Kafka v svojih besedilih nikoli poimensko omenil tega mesta. Max Brod se je tako silovito zoperstavil temu stiliziranju osebnosti Franza Kafke in v svoji knjigi o Praškem krogu govoril o »poplavi brezumne literature«:

»Izmislili so si strahovit pridevnik 'kafkovsko'. Toda prav kafkovsko je Kafka najhuje zaničeval in se proti njem tudi najsiloviteje boril.

Kafkovsko je to, kar Kafka ni bil. Ljubil je neskajlenost, naravnost, veličino, dobroto, tvornost. Ne brezupa, bizarne nedomačnosti, ne tega čudaštva, ki ga je vedno znova prepoznaval kot obstoječega v svetu, ga beležil in popisoval s srditim humorjem, ne da bi ga pri tem kadarkoli postavil za svojo izhodiščno točko. – Ne v uničenje, v razcvet je bila obrnjena ta rahla in kot jeklo trdna duša.«

Tako najdemo po Brodu tesnobo pri Kafki samo tam, kjer je zaradi bolezni ali krepitve hitlerjanske Nemčije prikazoval »upravičeno tesnobo«.

Rojstvo literarnega mita: obrat nazaj v »Staro Prago«

Literarno podobo tega ljubljenege in hkrati osovražanega mesta so potemtakem bolj kot Kafka ustvarili drugi predstavniki praške nemške književnosti. V mnogih besedilih težko spregledamo občutje odtujenosti oziroma tujosti in posledično tudi odrinjenosti. Na tej podlagi, podkrepjeni z izkustvom nedeljanskega in nedomačnega, skupaj z morečo atmosfero iz preloma stoletja, so nastale tematike, tipične za praško nemškogovorečo literaturo, ki pa se v literarnih delih kažejo na mnogo

različnih načinov. Nacionalni konflikti in vstaje so bili denimo opisani v študentskih romanih Karla Hansa Strobla, med drugim v *Die Vaclavbude* (1902) ali *Der Schipkapafs* (1908), ali pa v delu Franza Weißkopfa *Das Slawenlied* (1931) ter v Kafkovih *Pismih Mileni Jesenski* (posthumno 1960, za slovenski prevod Amalije Maček glej Študentska založba, 2009).

Za večino besedil iz praške nemškogovoreče literature pa velja, da bi v njihovi Pragi težko prepoznali cvetoče moderno velenje mesto iz prvega desetletja dvajsetega stoletja. Nasprotno, ta literatura obrača svoj pogled nazaj na preteklo Prago in slika mesto iz preteklosti: prizorišče je tako imenovana »stara Praga« s svojimi zavitimimi, strašljivimi uličicami, v katerih se odvijajo najrazličnejši magični in neverjetni dogodki. Magris interpretira to težnjo kot povratek v svet, v katerem so se nemški avtorji še počutili doma. To vzvratno obrnjeno hrepenenje pomeni zanj dejanje »premestitve«, ki se je tipično zgodilo tedaj, ko zlata doba ni bila več tako zelo zlata.

»Tako kot so prostorske meje na neki brezrasežni točki, sredi nikogaršnje zemlje in v izmišljeni deželi duše povzdignjene in konvergentne, tako se tudi meje v času krčijo nazaj na nek vedno krajši trenutek, ki pa vedno leži nekje drugje.«

Treba pa je pripomniti, da je ta obrat v večini primerov zazrt v čas daleč pred rojstvom samih pisateljev. Fiktivni dogodki so tako pogosto postavljeni v dobo cesarja Rudolfa II. – torej v obdobje njegove vladavine v Pragi med letoma 1576 in 1612, v tako imenovano *Rudolfovo dobo* – ali pa se odvijajo v judovskem getu stare Prage, na tem močno mistificiranjem prizorišču. O cesarju Rudolfu II. se je pogosto govorilo, da je svojo pozornost raje posvečal umetnostim in znanostim kot pa vodenju Svetega cesarstva. Bil je poznan kot raziskovalec in ljubitelj okultnih praks, zlasti veščin alkimije in astrologije. Kot pravi Angelo Maria v svoji študiji *Praga Magica*, je v tem času mesto veljalo za »pripežališče zabavljacev, šarlatanov, sanjačev in bleferjev«: Praga je bila kraj magičnih veščin, alkimije in drugih temačnih dejavnosti.

Bajke in legende iz 16. in 17. stoletja si Pražani pripovedujejo še danes, denimo zgodbo o rabinu Löwu, vseznalcu in slavnem stvaritelju lika praškega golema. Pripisujejo mu uvedbo kabalistične tradicije v Prago, Peter Demetz pa v svoji študiji *Die Legende vom magischen Prag* pravi, da se ta domneva priložnostno povezuje »s popularnim prepričanjem, da je bilo praško judovsko mesto historični kraj mističnega nauka in prakse«. V

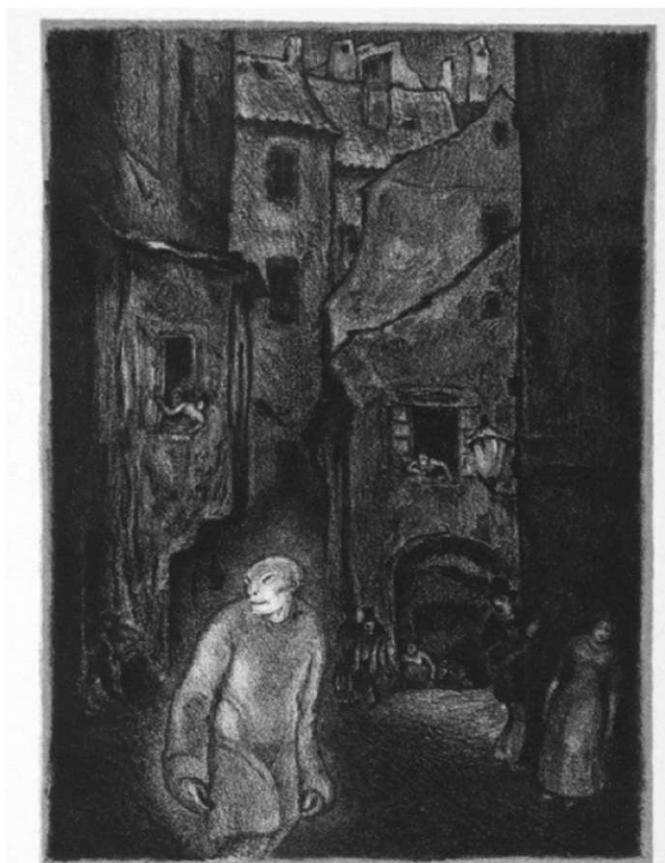
tem kontekstu najdemo pripoved o doktorju Faustu in legendo o večnem Judu Ahasveru, številne mite in legende, spletene okoli astronoma Tycha Braha in njegovih srečevanj z Johannesom Keplerjem na gradu *Benátky nad Jizerou* blizu Prage, pa tudi mite o veščini alkimije. Ta podoba je bila v praški nemški literaturi (ponovno) odkrita, skrbno negovana in naposled tudi popularizirana. Kot primere lahko navedemo *Der tod des Löwen* (1916) Augusta Hauschnerja, *Tycho Brahes Weg zu Gott* (1916) Maxa Broda, *Nachts unter der steinernen Brücke* (1924–1951) ali *Der Engel vom westlichen Fenster* (1927) Gustava Meyrinka.

Judovsko mesto v osrčju literarnega mita

V tem kontekstu predstavlja judovstvo posebno tematsko področje. V skladu z mitom naj bi bili Judje v Pragi prisotni že od nekdaj. Po množičnem eksodusu v 16. stoletjem je v Pragi ostala edina judovska občina na Češkem, ki je tako postala duhovno središče judovskega življenja. Kot pravi Ctibor Rybár, so bili življenjski pogoji judovskega geta v stari Pragi daleč od dostojnih:

»V sedemnajstem stoletju je geto predstavljal devetino starega mesta. Bila je najmanjša četrt z zavitimi, vijugastimi uličicami ter z nepreglednim številom majhnih trgov s prehodi na notranja dvorišča; v eni sobi je bilo strpanih do pet ljudi, vsega skupaj pa je v getu živelo približno dvajset tisoč judovskih prebivalcev. Skupnost se je mora soočati ne le z naravnimi elementi, s poplavami in požari, temveč tudi z nenehnim preganjanjem.«

Sredi osemdesetih let 19. stoletja se je Praga sunkovito spremenila v moderno velempo. Za ureditev podobe moderne metropole pa je bila potrebna tako imenovana »sanacija« (češko *asanace*) starega mesta in mestne četrti Josefov, v kateri se je nahajal judovski geto. Zahvaljujoč liberalnim reformam iz sredine 18. stoletja je lahko judovska populacija prosto odločala o svojem bivališču, tako da je v času *asanace* živelo v getu samo še približno deset odstotkov judovskega prebivalstva. Čeprav ni bilo več v Josefovemu nobenega judovskega skupnostnega življenja, je bila četrt tako kot prej še kar poznana kot »judovsko mesto«. Toda v temnih ulicah geta so namesto Judov živeli preprosto najrevnejši sloji prebivalstva, četrt pa je slovela kot gojišče zločinov, zvodništva in poceni prostitucije. Čeprav so besedila praške nemškokogovoreče literature nastala šele približno štirideset let po *asanace*, so se trdno oklenila starega judovskega mesta ter se navduševala nad zavitimi in

temnimi uličicami, skritimi dvorišči, skrivnostnim starim judovskim pokopališčem in sinagogami. Georg Escher, mlajši germanist in slavist, v članku *Die Prager Judenstadt als Topos* ugotavlja, da je »starodavni geto, skupaj s tradicionalno judovsko kulturo, strašljivimi legendarnimi liki in mestnim podzemljem kot senčno platjo moderne metropole v več pogledih kodiran kot prototipski kraj drugega in izločenega«. Escher poudari, da je praška nemškokogovoreča literatura odločilno prispevala k stvaritvi podobe mesta in njegovi mitologizaciji. Očitno je, da je postal kraj simbolno obložen: judovsko mesto se je spremenilo v standarden topos »v kontekstu Prage kot multietnične metropole iz začetka 20. stoletja«.

Navedimo primer tega toposa iz *Das Gespenst der Judenstadt* (1914), pripovedi Paula Leppinsa:

»Sredi Prage, kjer sedaj druga ob drugi na širokih cestah stojijo visoke in zračne pločevinaste hiše, je bila še pred desetimi leti judovska četrt. Ozek in mračen kotiček, iz katerega ni moglo nobeno vreme pregnati duha po plesni ter vlažnih zidovih in kjer je poleti skozi odprta vrata hiš puhtel neprijeten smrad. Umazanija in revščina

sta smrdela po vlažnem in iz oči otrok, ki so odraščali v tem kraju, je mežikala topa in surova pokvarjenost. V tej četrti so šle poti v nizkih in krivih viaduktih neredko kar skozi trebuh kakšne hiše ali pa so preprosto zavile na stran in našle svoj konec pred kakšnim slepim zidom. Trgovci, ki so naložili svojo ropotijo po neravnih pločnikih pred trgovinami, so z zvijačnimi obrazi klicali za mimoidočimi. Na vratih hiš so slonele dekline z nališpanimi ustmi, se prostaško smejale, mrmrale možem na ušesa in privzdigovale krila, da bi jim pokazale svoje rumene in čížkovo zelenkaste nogavice. Postarane zvodnice z belimi štrenami in majjavimi čeljustmi so klice z oken, trkale, mahale, grgrale od vneme in zadovoljstva, ko se je kdo le ujel v njihovo mrežo in se približal hiši.«

Geto je semantično obložena kulisa, kraj s konotacijo magije, okultnega, nadčutnega, toda tudi norosti, razuzdanosti in sleparstva. Prostitutka Johanna, junakinja pripovedi *Das Gespenst der Judenstadt*, se po večtedenski boleznì vrne v četrt, ki pomeni zanjo »domovino«, v to »mesto z zaspanimi lučmi, ki brlijo na pročeljnih bordelov, z brezobličnimi sencami, ki se vlečejo po ulicah dvomljivega slovesa, iz oken nad njimi pa zvenita cviljenje violine ali težko zvončkljanje glasbene skrinjice in kličeta k rajanju« – Johanna je živila in ljubila v tem kraju. V grozi pa se ustavi pred razbitinami in ruševinami noči – kajti »uničili so ji domovino«.

Akcija asanace je obravnavana tudi v *Der Golem*, uspešnici Gustava Meyrinka (roman je v obliki feljtona izhajal med leti 1913–1914). Osrednji lik dela Pernath se po več letih zapora vrne v judovsko mesto in se pretresen ustavi pred kupom ruševin:

»Vse mi je postalo tako tuje, tako nepojmljivo novo: hiše, ulice, zaprte trgovine. [...] kamen ni več stal na kamnu. Vse je bilo zravnano z zemljo [...] – vse, vse.«

Ta tematika zapuščanja, bega, slovesa, vendar tudi vrnitve, je dejansko simptomatična za praško nemškogovorečo literaturo. Kot se je izkazalo, je ta tema pogosto povezana s fantastičnimi in mističnimi elementi, še zlasti pri Gustavu Meyrinku. Kakorkoli že, besedila praške nemškogovoreče literature so naslikala trajno podobo mesta, ustvarila so topos *magične Prage*, tako da lahko danes govorimo kar o *mitu Prage*. Težko bi ubesedili, kje natanko se skriva ta magična in mistična moč mesta. In čeprav je bil drugače tako iskrivega duha, se je celo Egon Erwin Kisch, ki je za svoje reportaže prepotoval cel svet, lahko o Pragi izrazil samo takole:

»Praga je povsem drugačna. [...] Ta reč ni tako enostavna. Domovina in svet – tudi s tem je v Pragi povsem drugače. Praga je čarovnija, nekaj, kar te priklene in drži in te vedno znova pritegne k sebi. Ni je mogoče pozabiti. Praga je preprosto povsem drugačna.«

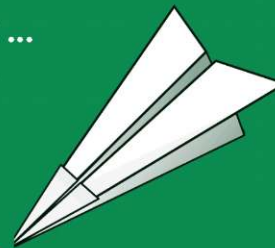
Uvodna podoba je gravura Prage iz 19. stoletja neznanega avtorja. Na straneh 64 in 65 sta grafiki Huga Steinerja-Praga iz Meyrinkovega *Golema*.

Prevod: Aljoša Kravanja

Lena Scheidig je literarna teoretičarka. Živi in dela v Leipzigu, objavljeni članek pa je del njene širše razprave o literarni usodi Prage.

NAJ NASLEDNJA RAZPOTJA PRILETIJO V VAŠ NABIRALNIK ...

Postanite naš naročnik in revijo boste brezplačno prejeli na dom. Brez stroškov poštnine!

Na spletni strani <http://www.razpotja.si/naroci-se/> poiščite elektronsko naročilnico in vnesite svoje podatke. Za vse ostalo poskrbimo mi.